

El Ball de la Mort de Reus

Salvador Palomar

En una ciutat amb una important –però, aleshores, oblidada– tradició de teatre festiu de carrer i en el context de reinvençió cultural de començaments de la dècada de 1980, sortí als carrers del nucli antic de Reus el Ball de la Mort. La peça, que es podria qualificar de ball parlat de nova creació, volia recrear les danses de la mort històriques a partir d'un seguit de personatges d'estatus social ben diversos –un rei, un bisbe, un pagès o una jove, entre d'altres– que afrontaven el seu traspàs a partir d'un diàleg amb el personatge de la Mort. Hi intervenien també un narrador i la figura de la Vida.

Ànimes (1982)

El ball, que es va representar per primera vegada l'1 de novembre de 1980, era encapçalat per una professó o cercavila d'ànimes, un seguici de persones –ben joves– amb la cara tapada i els cos cobert per un llençol que, amb un ciri o atxa a la mà, aportaven una visió prou impactant al conjunt. Es representà durant tres o quatre anys pels carrers i places del centre de Reus.

El textos eren de nova creació, utilitzant recursos de la tradició popular, com ara una cançó de les ànimes o alguns versos de romanços tradicionals. Si no m'erro, va tenir dues versions, la del 1980 i la dels anys següents, amb algun personatge més. L'acompanyament musical va anar a càrrec d'algun sonador local i, posteriorment, del grup Mas de la Solfa, de la Fatarella. Realitzat inicialment sense cap mena de suport municipal –d'altra banda, no sol·licitat–, el ball va deixar de sortir per la pròpia evolució personal, i acadèmica, del nucli que l'impulsà –vinculat a Carrutxa–, tot i que s'interpretà encara una altra vegada a càrrec d'alumnes de l'institut de batxillerat Salvador Vilaseca.

Representació a la plaça de la Farinera (1980)

Analitzada trenta anys després, aquella proposta festiva –que volia enriquir la celebració de la festa de Tots Sants a Reus– té aspectes prou interessants. Certament, els textos són de factura senzilla i sense grans pretensions literàries. La preparació anà a càrrec de persones que, aleshores, teníem entre quinze i vint-i-cinc anys, més avessats a la gresca del carnaval que reivindicàvem i al foc de la nit de Sant Joan que al caire solemne que impregnà aquest muntatge.

Tanmateix, aquest ball de la mort reusenc fou una experiència teatral força participativa –algun any aplegà més d'una cinquantena de joves–, amb un discurs que arrelava en el tòpic cultural de la mort com a final de trajecte, que no s'atura davant cap condició social i que no pot evitar cap mena de poder humà. La Mort s'adreçava a cada personatge amb uns versos característics:

“Aquí sóc, no tinc espera,
i aquesta hora és la teva.”

I aquests argumentaven, inútilment, les seves raons. Com en el cas del Rei:

“A mi, si sóc el Rei,
el senyor d’aquesta terra,
governant d’aquests pobles,
propietari de tota riquesa.
Detureu-vos un moment,
espereu un altre temps,
no puc ara deixar perdre
la fortuna i el poder.
Voleu or? Aquí el teniu,
i si mil morts us convenen
per evitar la mort meva,
així ho dispo:
morin mil súbdits,
esclatant ara una guerra.”

I quan el rei cridava els seus soldats a defensar-lo, la Mort li responia:

“Innocent, no voldràs creure
que mortals soldats podran
matar la mateixa Mort,
tot aturant el meu pas.”

Després de ser vençut per la Mort, cada personatge s’incorporava al grup d’ànimes. Sense massa connotacions religioses ni cap referència a un més enllà, el ball acabava amb un senzill diàleg final entre els personatges de la Mort i la Vida, presentades com a germanes:

“Així és, germana Vida.
Doncs ja que ara ens hem trobat,
com ens trobem cada dia,
que mai encara no ha passat
de quedar-nos sense feina,
l’una o l’altra, un instant,
acomia dem-nos. Faré via,
les ànimes haig de portar...”

El diàleg entre la Mort i la noia jove (1981)

La professó de les ànimes era una desfilada laica. Seriosa i solemne – excepte en la part final del recorregut–, provocà, això no obstant, les reaccions adverses d'algunes persones que interpretaren no sé quina burla a quina religió. Cal entendre, però, que al Reus de 1980, de representacions festives de carrer, balls o danses, se n'havien vistes ben poques...

En tot cas, el Ball de la Mort fou una acció teatral de carrer, un intent d'incorporar un nou component a la festa amb un aire d'antiga tradició, pouant d'un referent històric: els balls parlats i les representacions iconogràfiques de la mort emportant-se joves i vells, rics i pobres... I la professó d'ànimes era ben diferent de les colles de canalla amb disfresses inspirades en els personatges de la literatura i el cinema fantàstic d'arrel anglosaxona –sobretot, nord-americana– que comencen a sovintejar, en l'actualitat, pels nostres carrers.

Salvador Palomar

Publicat al bloc La teiera

<http://cat.bloctum.com/spalomar/2009/10/02/el-ball-de-la-mort/>

Octubre de 2009